

ASPIRACJE INTEGRACYJNE PAŃSTW ŚRÓDZIEMNOMORSKICH - MALTA¹³

Malta od 1530 r. była własnością joannitów¹⁴. Pod koniec XVIII wieku wojska francuskie opanowały wyspę, w dwa lata później, w 1800 r. obszar ten przeszedł w ręce Brytyjczyków. W 1815 r. na Kongresie Wiedeńskim Malta została oficjalnie przyznana Brytyjczykom, którzy wykorzystywali ją jako punkt zaopatrzeniowy i handlowy na Morzu Śródziemnym. W czasie II wojny światowej była ona dla koalicji antyhitlerowskiej bardzo ważną bazą wojskową, zarówno lotniczą, jak i morską.

Po II wojnie światowej Malta otrzymała ograniczoną autonomię wewnętrzną. Państwo Malta

---

¹¹ Por. Science and Technology Policy. Review and Outlook 1994, OECD, Paris 1994.

¹² Szerzej na ten temat: A. Muńko: Zmiany stopnia swobody prowadzenia polityki przemysłowej w następstwie stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi, URM, Warszawa 1993.

¹³ Na podstawie: The challenge of enlargement Commission opinion on Malta's application for membership, Bulletin of the European Communities, Supplement 4/93.

¹⁴ Joannici - zakon rycerski, założony w 1130 r. w Jerozolimie dla obrony Królestwa Jerozolimskiego przed Turkami. Po upadku tego Królestwa w 1291 r. osiedlili się na Cyprze, zdobywając w 1309 r. wyspę Rodos, gdzie założyli własne państwo. W 1530 r. przenieśli się na Maltę. W 1800 r. zajęcie Malty przez Anglików spowodowało upadek gospodarczy i militarny joannitów, którzy od 1953 r. mają swoją siedzibę w Rzymie i podlegają Watykanowi (por. Encyklopedia PWN).

zostało proklamowane w 1962 r. jako kraj, wchodzący w skład Brytyjskiej Wspólnoty Narodów. W dwa lata później uzyskała pełną niepodległość. Na Malcie wciąż stacjonowały wojska brytyjskie, będące podstawą konfliktu wewnętrznego. W późniejszym czasie podczas rokowań między La Valletta a Londynem wynegocjowano wnoszenie opłat przez Brytyjczyków na rzecz Malty za użytkowanie baz wojskowych oraz udostępnianie ich innym członkom Paktu Północnoatlantyckiego.

W 1964 r. weszła w życie ustawa zasadnicza Malty, ustanawiająca monarchię konstytucyjną, z brytyjskim suwerenem na czele. Konstytucja gwarantowała przestrzeganie praw człowieka oraz niezależność militarną. Na bazie prawa wyborczego powstawała demokracja parlamentarna. W 1974 r. Malta została ogłoszona republiką. Wśród ważniejszych wydarzeń politycznych należy wymienić ogłoszenie neutralności Republiki Malty w 1987 r.

Sytuacja polityczna

Stosunki Malty ze Wspólnotami Europejskimi w dużym stopniu zależały od sytuacji politycznej w tym kraju. Od wielu lat arena polityczna Malty została zdominowana przez dwie partie: Partię Narodową (ukierunkowaną w stronę demokracji chrześcijańskiej) oraz Maltańską Partię Pracy.

Pierwsza z nich opowiadała się zawsze za bliższymi kontaktami z państwami Europy Zachodniej. Właśnie ta partia była u władzy, kiedy podpisano układ stowarzyszeniowy z WE na początku lat siedemdziesiątych oraz gdy składano wniosek o członkostwo na początku lat dziewięćdziesiątych.

Okres między tymi wydarzeniami był zdominowany politycznie przez Maltańską Partię Pracy, której założenia programowe były sprzeczne z ideą integracji europejskiej. Stąd też wydłużenie realizacji założeń układu stowarzyszeniowego. Ekspersi tej partii dowodzili, że sytuacja ekonomiczna i socjalna kraju nie jest w żadnym punkcie zbieżna z polityką Wspólnoty, a członkostwo w Unii miałyby w związku z tym negatywne skutki dla gospodarki maltańskiej. Proponowano zatem stworzenie jedynie strefy wolnego handlu artykułami przemysłowymi w okresie 15-20 lat, a także współpracę techniczną i polityczną.

W ciągu ostatnich kilku lat można zauważyć pewną zmianę w poglądach przedstawicieli Partii Pracy, którzy pogodzili się w pewnym stopniu z potrzebą integracji europejskiej. Zmiana stanowiska Partii Pracy oraz entuzjizm zjednoczeniowy Partii Narodowej tworzą pozytywne tło polityczne dla negocjacji na temat przystąpienia Malty do Unii Europejskiej.

Układ stowarzyszeniowy

Wzajemne stosunki między Wspólnotami Europejskimi i Republiką Malty są regulowane

postanowieniami Układu o stowarzyszeniu, podpisanego w La Valletta 5 grudnia 1970 r. i obowiązującego od 1 kwietnia 1972 r.

Układ stowarzyszeniowy nie zawierał żadnego zapisu o terminie ewentualnego przystąpienia Malty do Wspólnot. Umowa przewidywała dwa etapy stowarzyszenia, pierwszy z nich - 5 letni, w ciągu którego miała być realizowana strefa wolnego handlu produktami przemysłowymi oraz drugi, w ciągu którego planowano utworzenie unii celnej między stronami Układu. Postanowienia tego porozumienia były zbieżne z umową o stowarzyszeniu Cypru ze Wspólnotami Europejskimi.

Zakończenie pierwszego etapu stowarzyszenia Malty ze Wspólnotami planowano na 1974 rok, jednak w trakcie jego realizacji przesuwano ten termin, aż do końca lat osiemdziesiątych. Było to wynikiem "antyintegracyjnej" polityki partii, która w tym okresie objęła władzę na Malcie (Partia Pracy).

W tym okresie Wspólnota zobowiązała się do 70% obniżki cel w ciągu pierwszych pięciu lat na artykuły przemysłowe, pochodzące z Malty. Wyjątek stanowiły produkty naftowe oraz artykuły rolne, w stosunku do których zastosowano redukcję cel o 40-75%. W przypadku towarów włókienniczych i odzieżowych WE wprowadziła korytenty importowe.

Malta z kolei przyjęła na siebie obowiązek stopniowej redukcji cel i opłat na importowane towary z WE. Cła na produkty pochodzące z państw Wspólnoty zostały obniżone średnio o 35%. Na koniec pierwszego etapu przewidziano całkowite zniesienie ograniczeń taryfowych w imporcie.

W ciągu całego okresu ścisłej współpracy Malty ze Wspólnotą kraj ten otrzymywał znaczną pomoc finansową, zapisaną w kolejnych protokołach. Na mocy kolejnego protokołu, który obowiązywał do października 1993 r., Wspólnota wyasygnowała dla Malty 93,5 mln ECU. Na kwotę tę złożyła się pożyczka Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) w wysokości 55 mln ECU oraz fundusze budżetowe w kwocie 38,5 mln ECU. Otrzymane pieniądze Malta stopniowo przeznacza na rozwój infrastruktury oraz współpracę ze Wspólnotą w dziedzinie polityki gospodarczej.

Stan gospodarki

Malta jest to archipelag trzech wysp na Morzu Śródziemnym, w którego skład wchodzi: Malta, Ghawdez i Kemmuna, o łącznej powierzchni 316 km². Powierzchnia wyspy jest w większej części pagórkowata i wyżynna (do 245 m n.p.m.), natomiast linia brzegowa dość dobrze rozwinięta. Występuje tam klimat podzwrotnikowy typu śródziemnomorskiego.

Wyspa zaludniona jest przez 360 tys. osób, głównie Maltańczyków (95,7%), w mniejszym stopniu Brytyjczyków (2,1%). W podobny sposób rozkłada się struktura ludności pod względem wyznania: 97,3% to katolicy, a 1,2% to anglikanie. Przyrost ludności w

latach 1980-1991 szacuje się na 0,9% w skali roku, natomiast prognozy na najbliższą dekadę wskazują na obniżenie tego wskaźnika do 0,6%. Malta jest stosunkowo gęsto zaludnionym krajem - około 1130 osób/km². Według prognoz demograficznych gęstość zaludnienia wzrośnie do 1193 mieszkańców/km², przy 377 tys. mieszkańców Republiki Malty w 2000 r. Prawie dwie trzecie ludności (61,8%) jest w wieku produkcyjnym, przy 14,6% ludzi powyżej 59 roku życia, a 23,6% poniżej 14 lat.

Ogólne wskaźniki rozwoju Malty określają zarówno stopień urbanizacji, kształtujący się na poziomie 94% oraz alfabetyzacji - 84% (analfabetyzm obejmuje 16% ogółu społeczeństwa).

Wielkość populacji czynną zawodowo szacuje się na 130 tys. mieszkańców, przy stopie bezrobocia wahającej się od kilku lat w granicach 4%. Stopę inflacji omawianego kraju uważa się za stosunkowo niską, gdyż wynosi ona około 2%. **Przeciętny produkt narodowy brutto, przeliczony na jednego mieszkańca kształtuje się na poziomie poniżej 7000 USD.** Jest on relatywnie mniejszy niż średnia dla wszystkich państw Unii Europejskiej, a szczególnie mniejszy niż wskaźnik takich państw jak: Hiszpania, Irlandia, natomiast wyższy niż w Grecji czy Portugalii. Ocenia się, że PKB Malty wynosi około 0,03% całkowitego dochodu państw Wspólnoty, natomiast w przeliczeniu na jednego mieszkańca stanowi 40% średniej wspólnotowej.

Produkt krajowy brutto w największym stopniu tworzony jest przez sektor usług (66%), w dalszej kolejności przez przemysł (35%) oraz rolnictwo (poniżej 4%). W tych samych proporcjach zarejestrowano strukturę zatrudnienia na Malcie: usługi - 60,3%, przemysł - 33,6%, rolnictwo - 2,4%. Szacuje się, że w sektorze publicznym, w którego skład wchodzi administracja państwowa oraz usługi publiczne świadczone przez państwo, zatrudnionych jest ponad 40% czynnych zawodowo mieszkańców Malty.

Głównymi źródłami utrzymania ludności są: drobny przemysł i rzemiosło, handel oraz obsługa ruchu turystycznego; część mieszkańców pracuje w brytyjskich bazach wojskowych: morskich i lotniczych.

Przemysł

Przemysł maltański, zatrudniając jedną trzecią czynnych zawodowo wytwarza około 30% PKB. Charakterystyczną cechą tej gałęzi gospodarki jest bardzo duże rozdrobnienie zakładów produkcyjnych o stosunkowo małej liczbie zatrudnionych. Ponad trzy czwarte firm przemysłowych zatrudnia mniej niż pięciu pracowników, zaś zaledwie około 3% przedsiębiorstw to nieco większe firmy, których załoga przekracza 100 osób.

Największe zakłady przemysłowe związane są z branżą elektroniki oraz tekstyliów i odzieży. Produkty tych firm są konkurencyjne na rynku Unii. Szacuje się, że przemysł elektroniczny stanowi 34% globalnej

wartości przemysłu, zatrudniając 10,9% pracujących w tym sektorze. Niecałe 20% natomiast to przemysł tekstylny. W firmach produkujących odzież pracuje około 25% zatrudnionych w całym przemyśle. Zarówno firmy elektroniczne, jak i zakłady odzieżowe, charakteryzują się wysoką produktywnością, zaś oferowane artykuły wysoką jakością i europejskimi standardami. Wynika to zapewne z dotychczasowego, proeksportowego nastawienia omawianego typu przedsiębiorstw.

Stosunkowo dobrze rozwiniętą gałęzią miejscowego przemysłu jest także przemysł stoczniowy. W dziale tym zatrudnionych jest 4,2% wszystkich pracujących. Ze względu na ważne znaczenie tego przemysłu, obecnie w dużym stopniu dofinansowywanego przez państwo, planuje się w najbliższym czasie jego restrukturyzację, której celem jest zwiększenie jego konkurencyjności na rynkach europejskich.

Małe firmy zajmują się przede wszystkim produkcją maszyn, urządzeń mechanicznych oraz wytwarzaniem szeroko rozumianych artykułów konsumpcyjnych np. żywności, mebli itp. Charakteryzują się one niską wydajnością wynikającą, jak się wydaje, z braku możliwości konkurencji z firmami zagranicznymi. W zakładach produkujących sprzęt transportowy zatrudnionych jest około 22%, zaś w firmach przetwarzających żywność prawie 14% pracujących w omawianym sektorze. W przypadku produkcji mebli wskaźnik zatrudnienia wynosi 7%.

Rolnictwo

Użytki rolne na Malcie stanowią około 38% ogólnego obszaru. Pozostałe tereny to przeważnie wyjąłowane ziemie (57,5%). Uprawia się w tym kraju przede wszystkim warzywa, ziemniaki, winorośl, rośliny ozdobne, drzewa owocowe, zaś ze zbóż: pszenicę i jęczmień. Hodowla zwierząt nastawiona jest przede wszystkim na kozy, owce, bydło oraz drób.

Ze względu na stosunkowo nisko rozwinięte rolnictwo rząd Malty stale utrzymuje politykę protekcji wobec tego działu gospodarki. Można wymienić cztery podstawowe środki, stosowane dla ochrony rolnictwa:

- zachęty inwestycyjne,
- bariery w imporcie z krajów trzecich,
- podtrzymywanie dochodów z działalności rolniczej,
- utrzymywanie stałych cen na świeże i przetworzone artykuły rolne (w ramach Funduszu Stabilizacji Cen).

Handel zagraniczny

Ze względu na ograniczone surowce naturalne oraz stosunkowo mały rynek wewnętrzny, gospodarka Malty jest ściśle związana z wymianą międzynarodową, zarówno w zakresie towarów i usług (turystyka).

Szacuje się, że ponad trzy czwarte obrotu zagranicznego Malty realizowane jest z państwami Wspólnoty, przede wszystkim zaś z Włochami (30,2%),

